

Tyresö kommun
Samhällsbyggnadsförvaltningen
Miljö- och trafikavdelningen
Göran Bardun, Kommunekolog
08-5782 93 51, goran.bardun@tyreso.se

2015-04-30

1 (22)

Diarienummer

2013KSM0056

Kommunfullmäktige

Samrådsredogörelse - Klövbergets naturreservat

Samrådstid

Förslag till beslut med föreskrifter och karta samt förslag till skötselplan för Klövbergets naturreservat sändes ut på samråd under tiden 21 oktober till och med 18 december 2014. Drygt 150 myndigheter, gränsgrannar, föreningar och bolag har tilldelats samrådshandlingarna. Samrådet har annonserats i Dagens Nyheter och i Mitt i Tyresö den 21 oktober 2014 samt på kommunens hemsida under hela remisstiden. Vid samrådstidens slut har 19 skriftliga yttranden inkommit via post och e-post samt ett samrådssvar som inkom den 29 december har också medtagits i denna redovisning.

Inkomna yttranden

1. Skärgårdsstiftelsen, 2014-10-21, inga synpunkter.
2. Försvarsmakten, 2014-10-24, inga synpunkter.
3. Anna och Andrew Kerr, Tegelbruksvägen 33, BREVIK 1:230, inga synpunkter,
4. Sjöfartsverket, 2014-11-13, inga synpunkter.
5. Stockholms grottklubb, 2014-12-02, synpunkter.
6. Marit och Bertil Bergseth, Svartbäcksvägen 8, DYVIK 1:124, 2014-12-03, synpunkter.
7. Skogsstyrelsen, 2014-12-04, inga synpunkter.
8. Stiftelsen Tyrestaskogen, 2014-12-04, inga synpunkter.
9. Fenix skärmflygklubb, 2014-12-08, synpunkter.
10. Mats Birkestedt, Tonstigen 16, DYVIK 1:2, 2014-12-12, inga synpunkter.
11. Ylva Perslow och Anders Sjöberg, ÄLLMORA 1:132, 1:112, 1:113, 2014-12-16, synpunkter.
12. Länsstyrelsen i Stockholms län, 2014-12-16, synpunkter.
13. Maud Brasch och Inga Kremel, Noretvägen 51, 2014-12-16, synpunkter.
14. Lantmäteriet. 2014-12-17, inga synpunkter.
15. Svenska klätterförbundet, Sth klätterklubb m fl, 2014-12-18, synpunkter.
16. Vattenfall eldistribution AB, 2014-12-18, inga synpunkter.
17. Sveriges speleologförbund, 2014-12-18, synpunkter.
18. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF), 2014-12-18, synpunkter.
19. Tyresö naturskyddsförening, 2014-12-18, synpunkter.

Inkomna synpunkter efter samrådstidens slut:

20. Karl-Oskar Olming, Kråkvägen 22, 2014-12-29, synpunkter.

Sammanfattning av inkomna yttranden

Samrådshandlingarna för Klövbergets naturreservat skickades ut till drygt 150 sakägare, myndigheter, föreningar och berörda företag. Det inkom 20 samrådsyttranden på förslaget för inrättandet av Klövbergets naturreservat, 19 av dessa inkom inom samrådstiden. Det är svar från de flesta av de förväntade myndigheterna, organisationerna men också från några gränsgrannar och ledningsrättsinnehavare.

De flesta samrådssvaren välkomnar och tillstyrker tillkomsten av naturreservatet. Länsstyrelsen i Stockholms län har synpunkter på formuleringen av reservatets syfte, som kan ytterligare stärkas samt en del om disponeringar av text.

Några av samrådssvaren tar upp och avvisar samrådsförslagets skrivningar som behandlar frågan om en möjlighet för en framtida separat brygga för båtforeningen i Badviken. Detta alternativ är i dag inte gångbart utifrån vad som är skrivet i den befintliga detaljplanen för området. Frågan är nära knuten till en lösning för en gästbrygga i området.

Förvaltningens förslag är att nuvarande brygga drivs vidare av bryggföreningen i avvaktan på att kommunen, efter godkända ansökningar kring strandskydd, vattenverksamhet och bygglov, bygger en ny, mer tillgänglighetsanpassad brygga på befintlig bryggas plats. Förvaltning av planerad brygga får avtalas mellan bryggförening och kommunen.

I Badviken finns en äldre brygga i dåligt skick som en angränsande fastighet vid Noretvägen innehar. Enligt bryggans ägare ska det ha funnits ett avtal från 1930-talet för att få uppföra och lägga en roddbåt i viken, ägaren kan dock inte uppvisa något dokument som styrker detta. Kommunen har eftersökt och inte funnit något skrivet avtal för bryggan.

Enskilda bryggor i naturreservat är en säkerhetsfråga för kommunen. I dag ansvarar kommunen för de flesta befintliga och tillkommande anläggningar i området (i dag äger Klövbergets bryggförening sin brygga, även använd av områdets besökare). Förvaltningens mening är att den gamla och enskilt ägda bryggan på kommunens fastighet ska tas bort.

En av fastighetsägarna norr om Statkärret önskar få ta ned träd som ger olägenheter för densamma. Område är beläget i norra delen av Statkärret. Skälet till återkommande behov av att ta ned träd i kärmarken anges vara myggförekomst, översvänningsrisker och att det ger ökad inbrottsrisk vid tät vegetation. I dag är aktuell del av kärret glest bevuxen av främst al och björk.

Statkärret är av Skogsstyrelsen klassat som värdefull våtmarksbiotop. Dock är kärret sedan gammalt delvis utdikad via vattendraget Svartbäcken som löper längs Svartbäcksvägen. Bedömningen är att önskemålet lämnas utan åtgärd i beslutstexterna. Frågorna som fastighetsägaren ställer kan hanteras gentemot reservatsföreskrifterna vid uppkommet behov genom dispensansökningsförfarande till kommunen respektive förfrågan till vägföreningen.

Synpunkter har lämnats över att besökare till Klövbergets grottsystem tar vägen över tomten vid Tonstigen 16 utan fastighetsägarens lov. Det finns ingen gångbar väg att nå besöksgrötan från Tonstigen. Den västra Klövbergsgrottan är belägen till största delen inom fastigheten vid Tonstigen 16 och kräver fastighetsägarens tillstånd att besöka.

Förvaltningen planerar att ge information endast om besöksgrötan i den allmänna information över reservatet som ska ges på plats, i tryckt information och på kommunens hemsida. På kommunens hemsida ska besökaren hänvisas till de iordningställda entréer som avses iordningställas som lämpliga startpunkter för att utforska reservatet.

Ett nytt förslag till entré har lämnats av en synpunktslämnare. Förslaget går ut på att hänvisa besökare till parkeringen vid Tegelbrukets båtklubb och hänvisa besökare att gå via Tegelbruksvägen-Grankällevägen-Kråkvägen. Förslaget förutsätter att stigen mellan Grankällevägen och Kråkvägen förbättras. Besökare undgår då långa trappor alternativt klättring längs branta bergsstigar. Stigen kan senare uppgraderas till väg, vilket kan underlätta för boende och besökare till Kråkvägens övre del. Förslaget överlämnas till planenheten som hanterar det angränsande områdets detaljplaneläggning.

Ytterligare ett förslag till entrépunkt med information om naturreservatet har inkommit och med föreslagen placering vid Klövbergsvägens södra del. Förvaltningen tar till sig synpunkten i den vidare planeringen för reservatet.

Klätterrörelsen har några synpunkter som de vill få beaktade i det slutliga förslaget till reservat. Det gäller att de ska kunna byta befintliga bergbultar i klätterleder utan tillståndsförfarande, att de ska kunna få tillstånd att uppföra nya klätterleder samt att de önskar att kommunen tar över kontrollen av klätterlederna.

Förvaltningen vidhåller att förslagets föreskrifter som ger en ansökningsmöjlighet om att få pröva för att få tillstånd att byta defekta klätterbultar är beprövat i tidigare reservat och bör kunna fungera även vid Klövberget. Det finns enligt uppgift en bra bit över hundra klätterleder vid Klövberget så det finns redan tillräckligt med leder som kräver en hel del arbete av föreningslivet att hålla intakta. Förvaltningen ser gärna en koncentrerad till färre och bra underhållna leder i området.

Samhällsbyggnadsförvaltningen ser ingen möjlighet för kommunen att prioritera övertagande av drift och underhåll av klätterlederna i området. Kommunen tar ansvar för de flesta övriga besöksanläggningar i området. Dessa anläggningar har att tillgängliggöra området för besökaren, oftast på ett skonsamt sätt för naturen.

Klätterleder bedöms inte vara nödvändiga för områdets allmänna funktion eller minska besökarnas slitage på området på det sätt som markerade stigar, trappor, bryggor och parkeringsplatser ger. Kommunens verksamhet vid Klövberget är information, tillsyn och reparation av installationer, allmän naturvård, renhållning samt övervakning av Klövbergets naturvärden.

Hängseglarna som besöker området sporadiskt under vinterhalvåret vill inte att det ska tillkomma stängsel eller liknande uppe vid bergets branter. Möjligheten finns med i de föreslagna föreskrifterna. Det kan bara bli aktuellt med skyddsstaket under mycket speciella förhållanden och då i samråd med föreningslivet.

Ett par närboende fastighetsägare har ställt frågan om naturreservatets närvaro kan innebära något negativt i en framtida bedömning av deras byggrätter, bryggor etc. vid detaljplaneläggning i området. Förvaltningens bedömning är att inrättandet av Klövberget som naturreservat inte bör påverka planarbetet mer än vad det strandnära läget hos fastigheterna ger i sig. Vid detaljplaneläggning tas hänsyn till landskapsbild, bebyggelsestruktur, naturvärden med mera.

Sammanställning av yttranden med kommentarer

1. Skärgårdsstiftelsen

Skärgårdsstiftelsen ser positivt till inrättande av naturreservatet och har inga övriga synpunkter på förslaget.

2. Försvarsmakten

Försvarsmakten har inga synpunkter på förslaget.

3. Anna och Andrew Kerr, Tegelbruksvägen 33, BREVIK 1:230

Fastighetsägarna till BREVIK 1:230 uppskattar att områdets naturvärden bevaras genom reservatsbildning och har inga synpunkter på förslaget.

4. Sjöfartsverket

Sjöfartsverket har inga synpunkter på förslaget att inrätta Klövbergets naturreservat, under förutsättning att det beslutade naturreservatet följer det förelagda förslaget.

5. Stockholms grottklubb

Föreningen välkomnar och stödjer förslaget för inrättande av Klövbergets naturreservat. Östra grottsystemet är troligen Sveriges mest välbesökta efter Lummelundagrottan på Gotland som för övrigt är en kalkstensgrotta och av annan karaktär. Bra med förslag för mer organiserad rastplats.

För föreningen är centralt att det för framtiden ges fortsatt tillträde till grottsystemet. Föreningen anser det är bra om kommunen äger besöksbrygga och att det inte är rimligt att en enskild förening ensamt ska bekosta en brygga som i hög grad nyttjas av besökare till området och i synnerhet grottorna. Bryggan som ägs och har skötts av bryggföreningen i området har gjort detta på ett bra sätt anser Stockholms grottklubb.

Grottklubben stödjer även förslagets alternativ att bygga separat brygglösning för bryggföreningen och att besöksdelen ger fri passage för besökare till reservatet.

I dag finns tre naturliga entréer enligt föreningen och ser gärna att kommunen sätter upp en reservatsskylt vid stigen från Klövbergsvägen som leder upp på berget och fram till trappan ned mot Badviken.

Grottklubben anser att det västra grottsystemet inte bör exponeras i information förutom i beslutshandlingar. Skälet är att grottsystemet är beläget inom privat tomtmark till stor del och kan bara nås med båt. För framtiden är det av stort vetenskapligt värde att kunna jämföra de två grottsystemen med varandra anser föreningen.

Kommentar: Förvaltningen är starkt medveten om besökstrycket till grottområdet under den gröna perioden av året och vill naturligtvis ge goda förutsättningar även för framtiden att kunna uppleva Klövbergets dramatiska natur på olika sätt. Så länge besöken i området inte ger bestående skador på naturmiljön är det av godo att området är ett populärt besöksmål, enligt klubben ett av Sveriges mest besökta områden med grottor.

När det gäller hanteringen av den kombinerade bryggan för fritidsbåtar och besökare så har förvaltningen tagit höjd i förslaget för att hålla öppet i föreskrifterna för vilken lösning som kan ordna bryggfrågan på bästa sätt utifrån naturvårdens intresse för framtiden, tillgängligheten för besökare och bryggföreningens lagförda rätt att hålla mindre fritidsbåtar i viken. Det finns synpunkter på att ha separerade bryggor och i dagsläget är det inte möjligt med de befintliga detaljplaner (eller motsvarande) som gäller för området.

I det uppdaterade beslutsförslaget har förvaltningen beslutat om att endast ha med alternativet en fortsatt kombinerad brygga på den befintliga bryggans plats, detta med hänvisning till den detaljplan för området som inte medger något nytt bryggläge utan att göra en ny detaljplan och det är inte säkert att en sådan förändring medges av Länsstyrelsen. Vidare planeras för att kommunen bygger en ny besöks- och båtbygga på samma plats som befintlig bygga och ger bryggföreningen båtplatser i enlighet med vad nuvarande bygga omfattar.

Ytterligare skyltning vid mindre entréer till området är något som ska tas i beaktande vid iordningställandet av reservatet.

I informationsmaterial, på kommunens hemsida och på informationsskyltar så ska endast besöksgrattan omnämnas och utvisas på karta. Det östra grottsystemet har kommunen rådighet över och förvaltningen delar föreningens intention för den västra grottan, att den lämnas för fri utveckling då den har ett högt värde för naturvetenskapen och är delvis belägen inom tomtmark.

6. Marit och Bertil Bergseth, Svartbäcksvägen 8, DYVIK 1:124

Fastighetsägarna ser bildandet av reservatet positivt men har synpunkter på det närliggande Statkärret. I skötselplanen redovisas området som ett delvis utdikat kärr. Enligt Bergseths är de befintliga dikena inte tillräckliga, då de är delvis återfyllda och deras dränerande funktion fungerar inte tillfredsställande. Vid vårfloed och vid kraftig nederbörd blir det lätt översvämmade ytor i kärrmarken och medför lukt och stor myggförekomst enligt synpunktslämnarna. Vägen till fastigheten Dyvik 1:124 blir då också lätt vattenbemängd. Fastighetsägarna har tidigare efterfrågat utdikning.

Området mellan fastigheten Dyvik 1:124 och Svartbäcksvägen (kärrmarken) är bevuxen med träd som begränsar insynen vilket anses av fastighetsägarna ger ökad inbrottsrisk. Familjen Bergseth har lämnat några alternativa förslag för att åtgärda problemet:

- 1a) att fastighetsägaren till Dyvik 1:124 ges rätt att sköta kärrmarken närmast infartsvägen så att igenväxning begränsas.
- 1b) alternativt att ovanstående mark fritas ur naturreservatet och att fastighetsägaren ges rätt att sköta marken som i 1a.
- 2) att dikena längs vägen restaureras till ökad avbördning av vatten.
- 3) att Svartbäcken (vattendraget längs vägen) sänks.

Kommentar: Förvaltningen anser att den del av kärret som diskuteras ska ingå inom reservatet, ingen speciell rättighet ges för fastighetsägaren att göra korrigerade växtligheten i denna del av kärret. Framtida önskemål om korrigerande av trädbeståndet med hänvisning till stora olägenheter får bedömas och

hanteras genom dispensansökning. Frågorna om skötsel av Svartbäcken, det vill säga diket längs med Svartbäcksvägen, ges utrymme för inom befintliga föreskrifter för naturreservatet. Det vill säga att det är en fråga som hanteras delvis av vägföreningen i frågor som gäller vägens farbarhet men också frågan om dikningsföretag som kräver tillstånd för att utföras.

7. Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen har inga synpunkter på förslaget till naturreservat, utan ser positivt på att området som har höga naturvärden kan säkerställas för framtiden. Skogsstyrelsen framhåller av detta skäl vikten av att medel för skötseln av området säkerställs långsiktigt i kommunens budget.

8. Stiftelsen Tyrestaskogen

Stiftelsen har inga synpunkter på förslaget till inrättande av reservatet utan gläds åt att ytterligare ett naturområde i det gemensamma närområdet får ett nödvändigt skydd.

9. Fenix skärmflygklubb

Föreningen tycker att förslaget är bra i sin helhet. Förslaget stämmer väl överens med föreningens upplevelse av ett fint naturområde som ger föreningen möjlighet att uppleva skärmflygning på naturens villkor. Föreningen har ett par synpunkter på förslaget. Klubben vill att skärmflygning omnämns som en aktivitet bland andra uppräknade i förslaget samt att man hoppas att förskriften om stängsel vid bergbranterna inte ska förverkligas. Dessa skapar i så fall stora risker för skärmflygarnas start- och landningar vintertid.

Kommentar: Föreningen kommer att omnämnas i beskrivande del av beslutet. Föreskriften som ger möjlighet att sätta upp stängsel vid bergbranter i området har tillkommit som en möjlighet om ett starkt behov uppstår i framtiden. Det är inte förvaltningens målsättning att sätta upp stängsel, men möjlighet önskas för att kunna ordna någon uppkommen oförutsedd säkerhetsrisk vid bergbranterna i framtiden. En diskussion mellan föreningslivet och kommunen får i så fall tas upp för att minimera eventuella olägenheter.

10. Mats Birkestedt, Tonstigen 16, DYVIK 1:2

Fastighetsägaren har några farhågor rörande förslaget. Har förslagets gränsdragning ut i Kalvfjärden någon betydelse för en eventuell framtida ansökan om brygga och varför det ingår ett vattenområde i reservatsförslaget. Många besökare till grottorna kommer sommartid via Tonstigen och går över fastigheten DYVIK 1:2 för att försöka nå grottorna. Birkestedt har önskemål om att det endast är för det östra grottsystemet som det ska ges information om. Den västra grottan ligger till stor del inom fastigheten Dyvik 1:2 och är därmed belägen på tomtmark. Behov av information om lämpliga och framkomliga vägar till besöksgrottan behövs.

Kommentar: Frågan om ny bryggplats får fastighetsägaren ta upp med kommunen i samband med detaljplaneläggningen av området. Förekomsten av ett naturreservat som gränsgranne bör inte påverka denna fråga. Förslagets gräns i vattnet sammanfaller med kommunens fastighetsgräns, en placering som är enkel och tydlig. När det gäller besökare till västra Klövbergsgrottan är det inte tillåtet för besökare att besöka den större, västra delen av grottorna som är belägen på enskilt ägd tomtmark utan att kontakt tagits med fastighetsägaren och eventuellt tillstånd givits.

Kommunens andel av västra grottsystemet är en mindre del av området och förvaltningen anser, liksom flera synpunktslämnare, att det inte ska informeras om grottsystemet utan besökare hänvisas till den östra grottan som i sin helhet är belägen inom det planerade reservatsområdet. Det är också mycket värdefullt för vetenskapen att det för framtiden ges fri utveckling av västra grottsystemet. När kommunen utformar skyltar, hemsidor och övrigt informationsmaterial så ska endast det östra grottsystemet omnämnas.

**11. Ylva Perslow och Anders Sjöberg, Noretvägen 53-55,
ÄLLMORA 1:132, 1:112**

Synpunktsställarna anser det positivt med skydd av området som på flera sätt är unikt. Synpunkter har lämnats vad gäller Klövbergsbryggan, förslaget till skötsel av område 7, skötselområde mellan Noretvägen och Kalvfjärden samt önskemål om att deras roddbåt och brygga i viken nedanför Noretvägen kan få vara kvar och skrivs in i beslutet.

Synpunkter rörande besöksbryggan rör alternativet att ha separat besöksbrygga invid berget och en båtbygga rakt ut från besöksbryggan ut i Badviken. Perslow och Sjöberg pekar på att förslaget tidigare fått avslag vad gäller strandskyddsdispens och de pekar på vikten och värdet av att hålla Badviken fri från nya byggor ut i viken och värna landskapsbilden.

Skötsel av område 7 i skötselplanen. Perslow och Sjöberg efterfrågar att området tydligare ska skötas så att ett glest tallbestånd och större friställda ekar eftersträvas i området. Detta så att Kalvfjärden kan ses från Noretvägen och ge en vacker utsikt på håll samt att unga lövträd och granar tas bort.

Fastighetsägaren påtalar en gammal brygga som är belägen i Badvikens sydvästra del. Genom en äldre överenskommelse vid köpet av tomterna på 1930-talet gavs tillåtelse av den dåvarande fastighetsägaren till Ällmora 1:144 att ha bryggan samt hålla en mindre båt vid densamma. I dag är endast bryggans del på land kvar. Och nuvarande läge sedan 1950-talet. Bryggan är i dag i mycket dåligt skick.

En fråga i samrådsvaret är om beslutet för naturreservatet påverkar fastighetsägarens möjligheter att få bygglov på sin tomtmark.

Till sist en fråga varför förordet i skötselplanen är utan text.

Kommentar: Klövbergsbryggan. I samrådshandlingarna har tagits upp det redovisade alternativet för båtbygga för bryggföreningen. Det är komplicerande faktorer som kommunen som markägare har att förhålla sig till och möjliggöra både möjlighet för besökande att nå delar av området och samtidigt möjliggöra bryggföreningens verksamhet på platsen.

Klövbergets bryggförening har i en dom från Svea hovrätt (fastställd i högsta domstolen) en rätt att hålla en egen brygga för småbåtar i Badviken. Klövbergssområdet är planlagt i flera omgångar och det är i dag strandskydd i området. Det är med gällande detaljplan förbjudet att uppföra en ny brygga i ett nytt läge.

I förslaget har redovisats två möjliga vägar för att lösa funktionerna med bryggan. Förvaltningen instämmer med synpunktslämnaren att använda befintlig brygga både för besökare och bryggföreningen är en bra lösning. Den andra möjligheten, en separat brygga för föreningen tydliggör ansvarsfördelning mellan kommunen och förening.

För att hitta en framkomlig väg i denna fråga så är förvaltningens förslag nu att lämna utrymme för en ny, mer tillgänglighetsanpassad brygga på den befintliga bryggans plats, samt om möjligt göra bryggans avslut på norra sidan så att personer som färdas med rullstol eller liknande ges möjlighet att kunna ta sig fram till stranden och rastplatsen.

I dag är befintlig brygga byggd till stor del av föreningen. Ny brygga på samma plats som den befintliga bör byggas av kommunen som innehavare av reservatet och ägare till marken. Bryggföreningen ges möjlighet att ha sin verksamhet på samma sätt som i dag i enlighet med tidigare dom. En fråga att komma överens över är om kommunen ska sköta ny ersättningsbrygga eller om föreningen önskar ha det uppdraget. Till att en ny brygga kan komma till stånd så används bryggföreningens brygga även för besökare som tidigare.

Skötselområde 7. Intentionen med området är enligt skötselplanen att hålla tallbacken i områdets västra del genomsiktig och därmed även ge utsiktsmöjligheter.

Den gamla bryggan och roddbåt. Förvaltningen kan inte finna några juridiska dokument som styrker tillstånd för brygga och mindre båt i den södra delen av Badviken. Den överenskommelse som synpunktsställaren anger som skäl för att ha kvar bryggan är från 1930-talet. Fastigheten har bytt ägare flera gånger sedan överenskommelsen slöts och är i dag kommunal mark som är utsedd att bli

naturreservat. Samhällsbyggnadsförvaltningen anser att bryggan är i dåligt skick och att den ska tas bort.

På frågan om naturreservatsbildningen kan påverka ägarens möjligheter att få bygglov på fastigheterna efter framtida detaljplaneläggning så är svaret att det inte bör ha någon extra inverkan. Ållmoraområdet, där Noretvägen ingår, är upptaget i kommunens utbyggnadsplaner för vatten, avlopp, vägar och kommer vid planerad detaljplaneläggning att antas innebära förändrade byggrätter. Vid detaljplanearbetet tas hänsyn till hur hus kan få utformas och placeras på tomterna och hur de på bästa sätt smälter in i landskapet. Denna hänsyn tas även i strandnära områden vare sig det är ett naturreservat till granne eller inte.

Skötselplanens förord. Skötselplanens förord innehåller allmänna uppgifter om området, tack till olika inventerare med mera.

12. Länsstyrelsen i Stockholms län

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget och har lämnat några synpunkter över dispositionen av beslutstext och skötselplan.

Beslutstext. I beslutstexten har medtagits att reservatet bidrar till att uppfylla miljö kvalitetsmålet ”Hav i balans samt levande kust och skärgård”, detta kan strykas, då vattenområdets marina naturvärden inte beskrivs närmare.

Formuleringen av reservatets syfte kan stärkas ytterligare så att större vikt läggs på den biologiska mångfalden och att det är naturvärdena som ska bevaras genom avsättningen av området som naturreservat.

Föreskrifter i förslaget är väl formulerade men bör i några fall förtydligas och förenklas genom omdisponering av text och några tillägg. Ingen förändring för reservatets förvaltning eller för besökaren.

Beslutskartan. Reservatsgränsen samt fastighetsbeteckningarna bör förtydligas.

Skötselplanen. Det bör nämnas att jakt är förbjuden i området.

Övervakningsprogram eller motsvarande bör införas för de starkt hotade arter som påträffats, sålljordstjärna samt igelkottstaggsvamp, för att dessa inte ska missgynnas.

De träd som finns upptagna inom länets inventering av skyddsvärda träd, två lindar och två ekar, bör omnämnas i skötselplanen.

Statkärret finns med i Skogsstyrelsens inventering av sumpskogar som sumpskog med blandad lövskog, klass 3.

Kommentar:

Länsstyrelsens synpunkter på förslaget till beslutsunderlag för Klövbergets naturreservat. Några förtydliganden nedan.

Reservatets syfte har modifierats för att ytterligare betona områdets höga naturvärden.

Jaktförbudet omnämnas i skötselplanen. Fiskerättigheterna i området har omnämnts som efterfrågats. Länsstyrelsens förslag på omdisponering av text och föreskrifter har i stor utsträckning utförts i det färdiga beslutsunderlaget. För de akut hotade arter som noterats i området har förvaltningen satt upp som målsättning i skötselplanen att övervaka förekomst och status för dem på fyndplatserna och notera återfynd.

De grova och extra skyddsvärda träden som ingår i länsinventeringen av skyddsvärda träd finns med i underlagsmaterialet till förslaget och kommer att omnämnas i skötselplanen samt det objekt som är med i Skogsstyrelsens sumpskogsinventering, Statkärret (klass 3, fuktig blandlövskog). Det senare objektets bedömning är tveksamt då klassning endast utförts med hjälp av flygbilder och troligen har den partiella utdikningen inte observerats i flygbilden.

13. Maud Brasch och Inga Kremel, Noretvägen 51, ÄLLMORA 1:110

Fastighetsägarna till ÄLLMORA 1:110 har synpunkter på en av de redovisade möjligheterna att lösa bryggfrågan i Badviken som angetts i beslutstexten. Brasch och Kremel vill behålla nuvarande bryggläge och ingen komplettering av någon föreningsbrygga ut i Badviken. Synpunktslämnarna nämner ökat buller från båtar, vattenskotrar etc., samt att den idylliska havsviken blir förstörd om flera bryggor etableras.

Kommentar:

I samrådshandlingarna har tagits upp de komplicerande faktorer som kommunen har att ta hänsyn till, för att åstadkomma ett så bra beslutsunderlag som möjligt för naturreservatet. Klövbergets bryggförening har i en dom från högsta domstolen en fastlagd rätt att hålla brygga för småbåtar i Badviken. Klövbergsområdet är detaljplanelagt och det är i dag förbud för att uppföra ny brygga.

I förslaget har redovisats två möjliga vägar för att lösa funktionerna med bryggan. Förvaltningen instämmer med synpunktslämnarna att det är en bra lösning att använda befintlig brygga som gemensamhetslösning för både besökare och bryggföreningen. En separat brygga för föreningen tydliggör dock ansvarsfördelning mellan kommunen och förening, men ger försämrad landskapsbild och är inte förenlig med övriga bestämmelser som gäller i området i dag. Befintlig brygga är byggd till stor del av föreningen. Kommunen har erbjudit sig att bygga en ny brygga på samma plats som den gamla. I övrigt se svar under punkt 11.

14. Lantmäteriet

Lantmäteriet har inga synpunkter på förslaget.

15. Svenska klätterförbundet, Stockholms klätterklubb, Friluftsförbundet-Bergsidan samt ytterligare några klätterföreningar i Stockholmsområdet

Inom Klövbergets nordvästra del finns enligt uppgift ett trettiotal klätterleder för traditionell klättring, leder som började läggas ut på 1970-talet. Dessa

klätterleder kräver traditionell klätterutrustning med rep och kilar. I den mellersta delen av Klövberget, den del som av klättrarna ofta kallas Noret, finns ett nittiotal leder som till största delen är för borrbultad sportklättring. Dessa leder började iordningställas under 1980-talet.

I samrådssvaret hävdar föreningarna att klättringen och då även för sportklättringen, ger liten åverkan på naturen.

Klätterrörelsen har följande synpunkter över förslaget:

- att nya leder får iordningställas, nya bultar borrar in i berget.
- att nya bulthål får borrar på befintliga leder vid löpande underhåll.
- att naturvårdsförvaltaren (kommunen) helt eller delvis ansvarar för underhåll och förnyelse av ersättningsbultar.
- att inget prövningsförfarande ska förekomma för byte av befintliga bultar.

Klättrarna önskar förtydliganden om:

- vad som menas med en mindre grupp som idkar bergsklättring.
- att klättrare inte generellt ska komma att tolkas som en grupp i egenskap av den friluftaktivitet som de bedriver.

Synpunktslämnarna önskar också att för de rödlistade arter som anges i skötselplanen även noteras arternas hotklassning för.

Kommentar:

I Tyresö finns ett antal bergbranter som är eller kan vara av intresse för klätterrörelsen. Historiskt har klättrare, i strid med vad allemansrätten anför vad som gäller för aktsamhetsregler och utan att söka tillstånd från dåvarande markägare, borrar in bultar i berg för klätterleder.

Härom året inrättade kommunen ett nytt naturreservat, Dyviks lövängar och där gavs möjlighet i beslutet för klätterrörelsen att ansöka om utbyte av befintliga, defekta bergbultar och som för varje aktuell ansökan fick bedömas av naturvårdsförvaltaren. Från och med 1 januari 2015 är det Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund som bedömer ansökningar och dispenser från reservatsföreskrifterna. Detta förfaringsätt har förvaltningen även föreslagit vid framtagandet av aktuellt förslag till beslut för Klövbergets naturreservat.

Föreningarna anför vidare friluftslivets intressen och tar stöd i de propositioner som lagts fram under senare år för utveckling av friluftslivet. Förvaltningen har gjort en avvägning mellan naturvårds- respektive friluftshintresserna. Eftersom Klövberget regionalt bedöms som ett mycket värdefullt område för geologin, landskapsbilden och den biologiska mångfalden så förklarar det också områdets skyddsbehov för framtiden och där friluftslivets intressen inte alltid kan samnyttja området med de ofta känsliga naturvärden som finns i området: förekomst av störningskänsliga rovfåglar, kärlväxter, svamp, mossor och lavar. Indikationer på att området hyser en del intressanta fågelarter samt att det har förutsättningar att hålla även sällsynta insektsarter gör området mycket intressant för den regionala respektive nationella naturvärden.

Utgångspunkten vid framtagandet av förslaget är att inskränkningarna i allemansrätten i området inte ska vara större än vad som krävs för att upprätthålla de värden reservatet tillkommer för att skydda. Samhällsbyggnadsförvaltningen anser att denna bedömning och avvägning är väl avvägd, speciellt med tanke på områdets regionala värden och fynd av rödlistade och hotade arter. Klövberget är också arealmässigt ett relativt litet område och har begränsade ytor för parkeringar, entréer och de mest frekventerade ytorna är kring bergbranterna och grottsystemet, det rör sig om några få hektar mark som har ett högt besöksstryck redan i dag.

Föreningarna har ett önskemål om att nya klätterleder ska få anordnas och att nya bultar borrar in i berget. Förvaltningen anser att de över hundra angivna leder som finns på Klövbergets klippbranter ger goda möjligheter för klättrarna att utöva sin verksamhet. Detta med tanke på områdets begränsade yta och i ett naturreservat som tillkommer i hög grad på grund av sitt mycket höga naturvärde och speciella geologi, är detta tillräcklig hänsyn. Det finns i dag ett stort antal befintliga leder att sköta om för klätterrörelsen.

Med den föreslagna möjligheten att söka tillstånd för att eventuellt renovera befintliga leder som är försedda bultar bedömer förvaltningen är en god avvägning mellan naturskyddet och klätterföreningarnas önskemål. Frågan om att få borra nya borrhål som ersättning för trasiga, defekta bultar får bedömas från fall till fall genom eventuell dispensförfarande. Här kan det säkert renodlas så att en del leder läggs igen och andra kan renoveras.

På frågan om kommunen kan ta över ansvaret för klätterlederna så är förvaltningens bedömning att detta inte är ett bra alternativ, med hänvisning till vad som nämnts ovan. Områdets fokus är naturvärdena och ge besökaren tillgång till ett stycke sörmländskt landskap i Stockholms innerskärgård.

Klättrare, grottutforskare, hängflygare och andra besökare i området med mer krävande aktiviteter kan bedriva detta under eget ansvar. Om kommunen tar på sig ansvar för klätterleder och leder i grottsystemet så tar också kommunen på sig ett stort ansvar även för säkerheten i dessa specifika fritidsaktiviteter, med många osäkra variabler att hantera.

I naturreservatet kommer kommunen att ha ansvar för installationer som underlättar besöket för alla besökare: trappor, vissa bryggor, parkeringar, rastplats, skyltar, bommar etc. Dessa åtaganden är i sig ett stort ansvar och kräver en del resurser framöver.

Prövningsförfarandet måste vara kvar för att eventuellt få göra förändringar på exempelvis klippväggarna. Klätterföreningarna får tillsammans bedöma vad som är de viktigaste lederna och börja med att arbeta för att få dem i stånd.

Vad är en mindre klättergrupp är en fråga som klätterrörelsen ställer sig i sitt samrådssvar. Förvaltningen menar att det är en rekommendation att vara ute i mindre grupper så att slitagetrycket på klippan kan hållas lågt. Med mindre grupp avses här 3-5 personer. Synpunkten visar på en otydlig formulering och tas bort ur beslutstexten. Naturligtvis kommer naturvårdsförvaltaren inte se olika klättrare eller grupper av klättrare som att de är alla tillsammans utgör en gemensam klättergrupp. Kanske kan klätterrörelsen och grottforskarna fundera på digitala anslagstavlor där medlemmar meddelar i förväg om att de ska ut till ett välfrekventerat område för att undvika trängsel i aktuella delar av reservatet?

Föreningarna har en synpunkt över att de namngivna rödlistade arter som redovisas i texterna också ska föras med sin respektive hotkategori från rödlistan. Denna synpunkt noteras och arterna ska anges med rödlistningskategori från nationella rödlistan 2010 i skötselplanen.

16. Vattenfall eldistribution AB

Samrådssvaret har inga synpunkter på förslaget. Vattenfall har dels en 10 kV högspänningsledning genom södra delen av området samt i någon mån 0,4 kV lågspänningsledningar i områdets ytterområden och är belägna nära reservatsgräns och berör endast i någon mån det planerade reservatet. Vattenfall poängterar att de som ledningshavare ska ges fortsatt fulla rättigheter enligt ledningsrätten. Det innebär underhållsarbeten och röjning av ledningsgator. I detta ingår till elledning närstående träd och buskar som bedöms som farliga för elsäkerheten. Bolaget kräver också att de ska kunna använda fordon som behövs för åtgärden i fråga, utan tillstånd eller anmälan.

Kommentar: I förslaget till beslut som översänts för samråd till berörda så anges i föreskrifterna att ledningsrättsinnehavare för el-, tele- och va-ledningar naturligtvis har full åtkomst till sina befintliga ledningar. Vid röjningsarbeten har Vattenfall full åtkomst av ledningsgator i reservatet som krävs för att elsäkerheten ska kunna upprätthållas.

Förvaltningen anser dock att ledningsrättshavaren bör kontakta kommunen innan åtgärder igångsätts för att undvika misstag och ge ömsesidigt värdefull och aktuell information om området, speciellt vad gäller 10 kV högspänningsledningens sträckning. Vid akuta fall av fel på ledningsnätet i området kan det i en del fall bli aktuellt med information endast i efterhand. Arbetet bör ändå utföras på ett så varsamt sätt för naturmiljön som möjligt.

17. Sveriges speleologförbund

Speleologförbundet ser att det mesta i reservatsförslaget är i enlighet med förbundets önskemål, men en synpunkt riktas till kommunen angående extra båtbyggor i området. Det gäller den vackra miljön runt östra Klövbergsgrottan som förbundet vill ska hållas intakt och i detta ingår att bryggorna inte bör få breda ut sig mer än vad de gör i dag.

Kommentar:

Se förvaltningens svar under punkt 11 respektive 13 ovan.

18. Södertörns miljö- och hälsoskyddsförbund (SMOHF)

Förbundet ställer sig positiva till att Klövbergets naturreservat inrättas. Området har höga naturvärden och är värdefullt för det rörliga friluftslivet. I förslaget anges att naturvårdens intresse är överordnat friluftshintresset vilket förbundet anser är bra, med detta kan konflikter mellan intressena undvikas.

Förbundet anser att funktionerna förvaltning, övervakning, tillsyn och dispenser från reservatsföreskrifterna ska tydliggöras och framgå i beslut och i skötselplanen. Här ska förbundets respektive kommunens roller framgå. Förbundet poängterar att det är viktigt att begreppen tillsyn och övervakning hålls isär. Tyresö kommun ansvarar för skötsel och övervakning inom reservatet medan SMOHF utför tillsyn av förvaltningen samt prövar dispenser från reservatsföreskrifterna, utom i särskilt utpekade fall som prövas av kommunstyrelsen.

Förbundet har lämnat ett antal synpunkter till samrådet:

1. Förslaget saknar uppgift vem som är tillsynsmyndighet. SMOHF är tillsynsmyndighet och det bör skrivas in i beslutet.
2. Viktigt att begreppen tillsyn och övervakning hålls isär.
3. Det är oklart om vem som får meddela dispenser från föreskrifter, förutom de som prövas av kommunstyrelsen. SMOHF prövar dispensansökningar.
4. Förbundet anser det är viktigt att frågan om besöks- och båtbyggnad kan lösas på ett bra sätt.
5. Beslutsförslaget anges att tävlingsverksamhet inte ska tillåtas samt att för lägerverksamhet krävs tillstånd. SMOHF anser att det kan finnas fler verksamheter som kan medföra likvärdig störning alternativt påverkan.
6. Information bör finnas ute vid reservatet att besökare vistas i området på eget ansvar, främst vid grottsystemet.
7. Eventuella inskränkningar för besökare gällande fiske behöver skrivas in i beslutet.
8. Naturvårdsbränning samt återställande av naturligt vattenflöde i två möjliga åtgärder som föreslås skrivs in i skötselplanen för hållmarkstallskogen respektive Statkärret.
9. Avsaknad av markering för parkering vid Mokärsvägen.

Kommentar:

1. Beslutsunderlaget kommer att kompletteras med uppgift om tillsynsmyndighet.
2. Förvaltningen instämmer i synpunkten och nödvändiga ändringar i text görs.
3. Information om hanteringen av dispenser ska infogas i texten.
4. Frågan om bryggan och dess hantering. Se vidare svaren under punkt 11 respektive 13.
5. Föreskrifternas utformning har diskuterats med Länsstyrelsens naturvårdsenhet och Naturvårdsverket. Förvaltningen har haft en del kreativa lösningar på det av SMOHF omnämnda problem. Kommunen har tagit del av de juridiska komplikationer som kan uppstå om allt för generella regler sätts. De nu föreslagna formuleringarna är beprövade.
6. Förvaltningen har planering för detta, dels på den allmänna information som sätts upp om naturreservatet och dels någon mer riktad skylt vid grottsystemet.
7. Fiskeregler kan förändras över tid och därför avser förvaltningen endast ange vem som har fiskerätten i beslutstexten. På informationsskyltar i reservatet kommer förvaltningen ange vad som gäller för fisket.
8. Naturvårdsbränning av hållmarksskogen bedömer förvaltningen inte är en lämplig åtgärd i detta område, den kan i och för sig vara selektivt gynnsam för vissa arter, men för många andra arter vara hämmande. Reservatsområdet har inte de arealer som krävs för sådana åtgärder, en del av skogsområdet är mycket torra marker i dag. Det finns en mindre del av området som varit utsatt för skogsbrand för några år sedan. Utvecklingen av detta område ska följas. Återställa naturlig vattenregim i Statkärret och i Svartbäcken vore en bra åtgärd om det inte fanns permanentbebodda fastigheter i närheten, varför en avvägning måste göras i frågan. Statkärret är sedan tidigare utdikad och starkt påverkat vad gäller dess innehåll av växtarter.
9. Kartmaterialet är reviderat och synpunkten beaktad.

19. Tyresö naturskyddsförening

Tyresö naturskyddsförening välkomnar beslut om att inrätta Klövbergets naturreservat. Föreningen har lämnat informella synpunkter under arbetets gång. Eventuella tillkommande bryggor oroar föreningen då detta kan ge

nuvarande bryggområde karaktären av småbåtsmarina. Därför viktigt att inte nämnvärt bygga ut bryggan, eller att den flyttas längre ut. Dagens brygga i området följer diskret strandkanten och har en småskalig karaktär. Föreningen anser att detta bör slås fast i beslutet. Bryggföreningen och besöksverksamheten i reservatet bör kunna samsas om en gemensam brygga.

Kommentar:

Synpunkten noteras. Se vidare förvaltningens svar ovan, under punkt 11 respektive 13.

20. Karl-Oskar Olming, Kråkvägen 22, BREVIK 1:486

Fastighetsägaren välkomnar tillkomst av Klövbergets naturreservat. Synpunkten som tas upp gäller tillgängligheten för personer med viss rörelsenedsättning i aktuellt förslag. En förbättring kan vara att även hänvisa besökare till parkeringen vid Tegelbrukets båtklubb och föreslå besökare att gå via Tegelbruksvägen-Grankällevägen-Kråkvägen till Klövberget.

Förslaget förutsätter att stigen mellan Grankällevägen och Kråkvägen förbättras. Besökare slipper då långa trappor alternativt klättring längs branta bergsstigar. Stigen kan senare uppgraderas till väg, vilket kan underlätta för boende och besökare till Kråkvägens övre del. Förslaget skulle gynna både besökare och närboende på Kråkvägen.

Kommentar:

Synpunkten noteras. Förutsättningar för att göra en entré via Grankällevägen ska studeras. I övrigt innehåller synpunkten många frågetecken då de berör dels planområdet Tegelbruket men också Klövbergsvägen som är ett senare detaljplaneområde. Förslaget meddelas planenheten som hanterar detaljplaneläggningen i aktuellt område.